

Відмінною особливістю людської діяльності є її цілеспрямований характер, який неможливий без свідомої (довільної) регуляції.

Отже, саморегуляція – це процес включення приведення власного стану до оптимального рівня та всі приватні процеси управління на рівні власної особистості, її цілей, сенсів, життєвого шляху (самодетермінація, самореалізація), на рівні різних видів активності суб'єкта: управління пізнавальною активністю (регулювання властивостей пам'яті, уваги, мислення), поведінкою, діяльністю, спілкуванням (самоорганізація).

Список бібліографічних посилань

1. Быков А. В., Шульга Т. И. Становление волевой регуляции в онтогенезе. М.: УРАО, 1999. 161 с.
2. Калашникова Ю. О. Особенности осознанной саморегуляции деятельности учащихся старших классов. *Молодой ученый*. 2010. № 9. С. 251–254.
3. Кнопкин О. А. Психическая саморегуляция произвольной активности человека. Структурно-функциональный аспект. *Вопросы психологии*. 1995. № 1. С. 5–12.
4. Психология: словарь/сост. Л. А. Карпенко; под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. 2-е изд., испр. и доп. М.: Политиздат, 1990. 494 с.
5. Маришук Л. В., Евдокимов В. И. Поведение и саморегуляция человека в условиях стресса: учеб. пособие. СПб.: Сентябрь, 2001. 260 с.
6. Мілорадова Н. Е. Профілактика формування негативних психічних станів у працівників органів внутрішніх справ під час виконання оперативно-службових завдань. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2013. Вип. 14, ч. IV. С. 143–150.

Отримано 16.02.2017

УДК 159.9

Кіра Валеріївна КУДАР,

*практичний психолог Центру психіатричної допомоги та професійного
психофізіологічного відбору Територіального медичного об'єднання
Міністерства внутрішніх справ України по Харківській області;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1925-6431>*

ТИПОВІ ТА НЕТИПОВІ СИТУАЦІЇ В СЛУЖБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СПІВРОБІТНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

*Розглянуто особливості типових і нетипових ситуацій, з якими
стикаються співробітники правоохоронних органів під час виконання своїх
службових обов'язків. Зазначено, що вплив ситуацій на індивіда здійснюється
за різних умов індивідуального сприйняття, суб'єктивної інтерпретації,
досвіду і психологічних якостей суб'єкта.*

У психологічній науці традиційно вивчають вплив умов зовнішнього середовища та окремих ситуацій, що відбуваються, на

психіку людини. У найбільш загальному вигляді під ситуацією розуміють природний сегмент соціального життя, який визначається залученими в неї людьми, місцем дії, сутністю діяльності. Д. Мегмішен охарактеризував ситуацію як фізичні, тимчасові і психологічні параметри, які визначаються зовнішніми умовами [4, с. 2]. Поняття ж умова, як філософська категорія, виражає відношення предмета до оточуючих його явищ, без яких предмет існувати не може [5].

При аналізі впливу ситуації на людину важливо пам'ятати:

1) будь-яка ситуація впливає на суб'єкт головним чином через відображення (перцептивне, понятійне і емоційне) співвідношень між її різними елементами і їх значеннями з точки зору прагнень, цінностей, цілей і планів суб'єкта. Особистість реагує на певну ситуацію і веде себе в ній залежно від того, як вона суб'єктивно сприймає цю ситуацію і інтерпретує її значення [2, с. 57].

2) будь-яка подія під час психологічного аналізу розглядається ізольовано від ситуацій, що передують їй, і від стану людини, в якому вона перебувала незадовго до ситуації. Одна і та ж подія у різних людей може викликати різку протидію, породити негативні почуття або пройти майже непоміченою. Згідно принципу психологічної єдності особистості і навколишнього її світу К. Левіна, особистість і подія взаємно переломлюються, в залежності від психологічної переробки індивідом різних обставин життя вони викликають у неї різні переживання і реакції [3, с. 144].

Тобто сприйняття «типовості» та «нетиповості» ситуації в більшій мірі залежить від характеристик особистості, її життєвого досвіду та загального рівня зрілості, а також від специфіки психологічної переробки індивідом обставин життя.

С. О. Ларіоновим був проведений аналіз професіограм, який визначив коло особливостей типових умов професійної діяльності співробітників правоохоронних органів:

- 1) підвищена відповідальність за свої дії;
- 2) силове єдиноборство з порушником;
- 3) інтенсивна комунікація як з цивільними, так і з кримінально-орієнтованими особами;
- 4) невизначеність та тривале емоційне навантаження;
- 5) спілкування із хронічними алкоголіками, наркоманами, токсикоманами;
- 6) процесуально-унормована комунікація;
- 7) високий рівень бюрократизму;
- 8) застосування до правопорушників фізичного впливу, спеціальних засобів та зброї [6, с. 49].

Спеціаліст, який володіє тільки професійним досвідом дії в стандартних умовах, як правило, не в змозі надійно діяти в нестандартній ситуації. Серед психологічних якостей необхідних для ефективної діяльності в нестандартній ситуації це – здатність до роботи в умовах невизначеної інформації, до поєднання дій при рівномотивованих завданнях, висока стійкість. Відносно соціальних властивостей особистості – це схильність до альтруїзму, до ризику, до активності, до доброти, гумору, відкритості, товарищескості, вміння «тримати удар», до емоційного сприйняття професії [3, с. 230].

На відмінності від типових умов професійної діяльності, під нетиповою ситуацією мають на увазі ситуацію, яка в прямому сенсі рідко зустрічається в професійній діяльності, це ситуації унікальні, які вимагають нових рішень. Іншими словами це ситуація, коли співробітник правоохоронних органів не може виконувати свою службову діяльність за певним зразком [1, с. 59].

До нетипових ситуацій службової діяльності в правоохоронних органах можна віднести участь в антитерористичних операціях, в локальних збройних конфліктах, у міжнародних миротворчих місіях, у ліквідаціях наслідків катастроф. Тобто ті ситуації, які не відбуваються щодня і вимагають від співробітників ОВС граничного фізичного та емоційного напруження, також нетипова ситуація характеризується: раптовістю, відсутністю подібного досвіду, тривалістю, недоліком контролю з боку суб'єкта, постійними змінами, зіткненням зі смертю і втратами, моральною невпевненістю [7, с. 54].

Типові ситуації рутинні, часто монотонні та доведені до автоматизму, в той час як нетипові ситуації не відбуваються щодня і характеризуються раптовістю, непередбачуваністю, невивченістю, зіткненням зі смертю. Однак, як типові, так і нетипові ситуації в службовій діяльності працівників правоохоронних органів можуть стати причиною хронічної втоми, професійної деформації особистості, а також впливати на психологічне здоров'я індивіда в цілому.

Список бібліографічних посилань

1. Агарков А. П. Нестандартные и нетипичные ситуации в работе педагога-психолога: вопросы профессиональной подготовке. *Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения*. 2011. № 22. С. 58–61.
2. Бабкина Н. А. Устойчивость сотрудника ОВД в сложных профессиональных ситуациях. *Психопедагогика в правоохранительных органах*. 2007. № 31. С. 56–57.
3. Бодров В. А. Психологические основы профессиональной деятельности. М.: Логос, 2007. 855 с.
4. Бурлачук Л. Ф., Коржова Е. Ю. Психология жизненных ситуаций. М.: Рос. пед. агентство, 1998. 263 с.

5. Квашнина Г. А. Экстремальные условия выполнения профессиональных задач и их влияние на эффективность деятельности. *Вестник Воронежского государственного университета*. 2009. № 12. С. 269–271.

6. Ларіонов С. О. Особливості переживання працівниками органів внутрішніх справ негативних психічних станів у типових ситуаціях службової діяльності: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.06. Харків, 2011. 194 с.

7. Линчук Т. П., Михалева И. М. Основы психологической помощи в экстремальных ситуациях. Иркутск: ИрГТУ, 2010. 60 с.

Отримано 13.02.2017

УДК 340.111.5

Артур Олегович КОЛДАШОВ,

*студент 4 курсу Інституту підготовки кадрів для органів юстиції України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

КВЕРУЛЯНТСТВО ЯК ПРАВОВА ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ДІЙСНІСТЬ

Описано явище кверулянтства або сутяжного розладу, його симптоми та взаємозв'язок з іншими розладами. Показано можливості психотерапії кверулянтства.

Кожен з практикуючих юристів стикався з людьми, які постійно скаржаться на обмеження особистих прав, соціальну несправедливість, відсутність належних правових норм тощо. Подача заяв у судові інстанції і центри захисту прав людини, багаторічна з'ясування вини другої сторони для таких особистостей є сенсом життя. Це явище має назву кверулянтство, відомо також як сутяжний синдром. Кверулянтство від латинської «querulus» – скаржиться – це непереборна сутяжницька діяльність, що виражається в боротьбі за свої права і ущемлені інтереси, які, зазвичай, є уявними або занадто перебільшеними.

Кверулянтство, або сутяжний розлад, зазвичай асоціюється з образом старенької, яка пише скарги у всі інстанції про те, що сусіди зверху заливають, сусіди збоку голосно дивляться телевизор, сусіди знизу скриплять ліжками, сусіди з першого поверху завели шкідливу собачку, яка голосно гавкає і ледь її не покусала тощо. Приклади маргінально-комунального кверулянтства можна знайти й в художній літературі. Кверулянтством, наприклад, страждав старий Френкленд в повісті А. Конан Дойля «Собака Баскервілів», збанкрутілий витративши весь свій статок на судові позови.

Проте кверулянтство – це складний симптомокомплекс, який може мати різноманітні прояви, навіть свідчити про наявність серозних